

► Pokračovanie zo str. 1

Môžu byť teda aj zakladateľom alebo zriaďovateľom iných právnických osôb a môžu vykonávať podnikateľskú činnosť nad rámec ich hlavnej – samosprávnej činnosti, pričom náklady na podnikateľskú činnosť musia byť kryté výnosmi

vlastnú žiadosť aj na výjazde priamo v obecných lesoch. Záverom skonštatovali, že vklad obce do tejto spoločnosti bol napriek ekonomickým problémom v minulosti efektívne a ekonomicky využiteľný. Ako to už pri kontrole býva, aj u

tačného fondu rokov 2009 a 2010 na úhradu straty z predchádzajúceho obdobia v zmysle Zakladateľskej listiny OS. Do konca septembra mala obec informovať NKÚ o splnení uložených opatrení. Počas obecného zastupiteľstva konateľ OPL Miloslav Urban informácie o hospodárení OPL sprostredkoval aj poslancom a za úspešné výsledky v hospodárení si vyslúžil slová uznania.

Za ekologický prístup

Obecný podnik lesov poslancom predstavil aj stav projektu, ktorý po dobu 5-tich rokov dotuje Európska únia. Jeho podstata spočíva v záväzku OPL, že budú hospodáriť v súlade s prírodou, nepoužívať žiadne herbicidy, pristupovať ekologicky, dohliadať na hniezdiace vtáctvo pri rúbaní stromov a pod. Za tento prístup dostanú počas trvania projektu ročne až 6 000 eur. Zároveň sa v súčasnosti pripravujú na ďalšiu výzvu z EÚ a dúfajú, že sa im pomocou 50%-ného príspevku z týchto financií podarí obnoviť starnúci vozový park. Miloslav Urban ďalej upozornil na problémy OPL, ktoré vyplývajú najmä z toho prírodného charakteru – kôrovce a lykožrúty, nakoľko sa v okolitých lesoch rozširujú vplyvom dlhodobého sucha.

Erika Lamperová

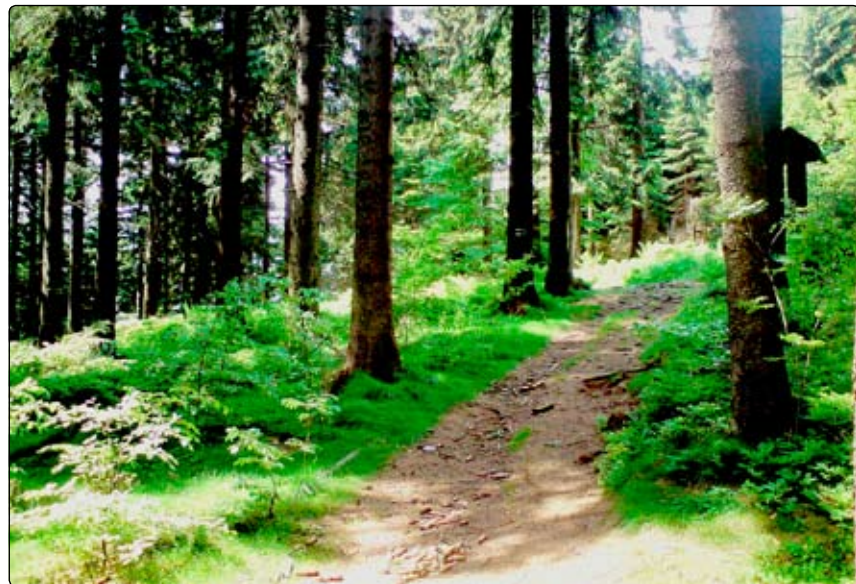
Letné suchá lykožrútovej prajú aj u nás

z nej. V rámci kontroly boli teda preverené najmä zásady hospodárenia s majetkom obce, zakladateľské listiny spoločnosti, zápisnice zo zasadnutí obecného zastupiteľstva, všeobecne záväzné nariadenia obce, ale aj účtovné doklady obce, výročná správa OPL a mnoho iných materiálov, ktoré súviseli s ich hospodárením.

Slová uznania

Pracovníci NKÚ boli počas kontroly s hospodárením a starostlivosťou OPL o lesné porasty spokojní. Kontrolná skupina bola na

nás boli uložené opatrenia na odstránenie administratívnych nedostatkov, zistených počas kontroly. Kompetentní majú teda okrem iného doplniť Organizačný poriadok obecného úradu o špecifikovaný počet zamestnancov a ich pracovné činnosti, ďalej nakladanie s majetkom obce musí odsúhlasovať zastupiteľstvo. Nutné je zároveň aktualizovať Zásady hospodárenia s majetkom obce z roku 2006 a pri prenájme obecného majetku stanovovať reálne ceny nájmov. Štatút lesov ďalej zabezpečí preúčtovanie sumy 1164,00 EUR z ich sociálneho a reprezen-

Krátko zo zastupiteľstva

O úvere ešte nerozhodli

Už po druhýkrát sa poslanci obecného zastupiteľstva záväzne nevyjadrili k otázke čerpania úveru ako 5%-ného podielu obce na financovanie výstavby splaškovej kanalizácie. Jej spolufinancovanie by podľa odhadov nemalo prekročiť sumu 640 000 eur. Hoci je stále v hre použitie prostriedkov z rezervného fondu, viacerí sa prikláňajú k názoru obstaráť časť prostriedkov bankovým úverom. Poslanci si uvedomujú, že pokiaľ o úvere rozhodnú, zaťažia obec až na 20 rokov, a to splátkami od 30 až do 40 tisíc eur ročne. Stále preto nad konečným verdiktom polemizujú, aby ním neohrozili budúcu schopnosť obce úver splácať tak, aby to neohrozilo výkon kompetencií aj za predpokladu zhoršenia jej finančnej situácie. Do októbrového zastupiteľstva sa rozhodli nielen hľadať možné rezervy v obecnom rozpočte, ale aj preskúmať všetky možnosti čerpania nižšieho úveru, za lepších podmienok.

Pozemky predajú

Predávať sa bude. Predmetom predaja, ku ktorému sa poslanci rozhodli postaviť kladne, je 75 m² pozemok neďaleko prevádzky na pečenie obľátok Pavla Maleca. Práve on ako jediný prejavil záujem o jeho odkúpenie, pričom obci predložil projekt na jeho kultúrnejšie využitie. Vybújuje tam parkovaciu plochu aj chodník. Obec mu ho predá spolu s nákladmi na znalecký posudok za cenu 2 790,71 eur. Rovnako kladne sa poslanci postavili aj k odpredaju 1 368 m² sporného pozemku firme PEPAS, ktorá zaňmi za znalecký posudok viac ako 47 324 eur. Stalo sa tak s podmienkou, že musí dodržať účel využitia v súlade s územným plánom. Či Jednota ešte prejaví o plánovanú investíciu do výstavby záujem, je ale otázne.

Prístupová cesta

Žiadosti obyvateľov bytovky – Spoločenstva vlastníkov bytov LIPCHE 16, odkúpiť 45 m² pozemku pod prístupovou cestou k ich bytovke, nevyhovela ani stavebná komisia, ani samotní poslanci. Obyvatelia apelovali na fakt, že si jej výstavbu financovali sami, no chodia im tam parkovať cudzie autá. Vlastníkom miestnych komunikácií je obec.

Neschválili kameňolom

Pred poslancami so svojou žiadosťou neuspela ani firma PEMAX, ktorá si chcela od obce na 30 rokov prenajať takmer 30 tisíc m² pozemkov a opätovne otvoriť kameňolom, nachádzajúci sa oproti Biotike. Hoci je kameňolom registrovaný v databázach banského úradu ako existujúci a ťažba v ňom je povolená, blízkosť obytného domu a školy, možná prašnosť a hlučnosť bola pre poslancov smerodajná. Nepomohli ani argumentácie firmy, že ťažobných prác nerealizujú a disponujú najnovšími technológiami na zachytávanie prachu. Poslanci sa tak aj napriek možnému finančnému posilneniu obecného rozpočtu z prenájmu jednohlasne postavili za obyvateľov.

Financie dostanú

Občianske združenia a neziskové organizácie v obci, ktoré požiadali obec o dotácie pre rok 2012, si môžu vydýchnuť. Vzhľadom na plnenie rozpočtu obce poslanci schválili ich 100%-né doplatenie. Obec si totiž pri ich schvaľovaní a podpísovaní zmlúv vyhradila právo zadržať 40% a podľa aktuálnej situácie v hospodárení to malo zastupiteľstvo posúdiť a odsúhlasiť práve na septembrovom zasadnutí. (ela)

Krátko zo zastupiteľstva **Nepodceňujte údržbu komína**

Za deti zvyšujú

Poslanci obecného zastupiteľstva okrem iného schválili aj zmenu výšky príspevkov za deti v Základnej umeleckej škole. Pobyt žiaka s individuálnym vyučovaním bude stáť rodičov po novom 6 eur mesačne. Kolektívne vyučovanie žiakov sa zvyšuje o 0,50 centov na 4 eurá. Dospelý zaplatí za individuálny prístup mesačne 10 eur a za vyučovanie v kolektíve o 2 eurá menej. Za pobyt v materskej škôlke prispieva rodič mesačne za dieťa 12 eur. Na čiastočnú úhradu nákladov, spojených s činnosťou Školského strediska záujmovej činnosti pri ZŠ SC, uhrádza ročne rodič 5 eur za krúžok. Pokiaľ má rodič záujem o stravovanie svojej ratolesti v Zariadení školského stravovania pri Materskej škole, určila obec poplatky na deň 1,27

eur a a vo Výdajni jedál pri ZŠ SC u detí 1. stupňa na 0,95 eur a detí 2. stupňa na 1,01 eur. Poplatky za pobyt v školskom klube detí pri ZŠ SC určuje počet strávených hodín, a tak rodič vrátane ranného klubu zaplatí mesačne od 3 do 4,50 eur. Akceptuje sa súrodenecká zľava. Podmienky ďalších úľav špecifikuje Všeobecne záväzné nariadenie 5/2012 a nájdete ho na internetovej stránke obce.

Rehabilitácia v obci

V bývalej budove Slovenskej sporiteľne sa má čoskoro vybudovať lekáreň, rehabilitačné pracovisko a svoju ordináciu tam zrejme presunie aj ďalší lekár. S podnikateľským zámerom využiť budovu na tento účel poslanci súhlasili, a tak sa už čoskoro z Príboja presťahujú k nám. (ela)

Zodpovednejší prístup občanov ku kontrole a k čisteniu komína by podľa skúseností hasičov pomohol predísť až 90 % požiarov. Kameňom úrazu je nevedomosť majiteľa o povinnosti starať sa o komín. Sú to najmä majitelia rodinných domov, ktorí na vykurovanie a prípravu teplej vody začali používať tuhé palivo. Nevedia, že po tejto zmene musia komíny čistiť a kontrolovať častejšie.

Trend prechodu na tuhé palivo je v tomto období veľmi výrazný. Oblúbe sa znovu tešia kachle a kozuby, v ktorých možno počas zimných mesiacov spaľovať dostupné drevo. Táto situácia prináša so sebou aj väčšie riziko, ktoré sa v uplynulých rokoch premietlo do zvýšeného počtu požiarov rodinných domov. Nánosy sadzí zhoršujú ťah komína a zvyšujú riziko požiaru. Ak je nános sadzí hrubší ako 30 mm, stáva sa táto vrstva horľavou a vzniká komínový požiar. Teplota v ňom stúpne až na 1200°C, čo môže viesť k popraskaniu muriva. Do interiéru môžu prenikáť spaľiny a okolie komína môže dosiahnuť teplotu až 150°C. Pri tejto teplote veľmi ľahko dochádza k vznieteniu suchého dreva či iných materiálov v okolí komína a vzniká požiar.

Intervaly kontrol určuje zákon

Aby komín fungoval bezpečne a spoľahlivo, je nevyhnutné zabezpečiť jeho pravidelné čistenie od sadzí. Podľa vyhl. MV SR č. 401/2007 Z. z. za dobrý stav komína, jeho pravidelné čistenie a revízie zodpovedá užívateľ – majiteľ. V zmysle citovanej vyhlášky užívateľ rodinného domu alebo inej stavby je povinný komín počas prevádzky čistiť a kontrolovať najmenej v lehotách:

- a) ak sú na komínové

teleso pripojené spotrebiče s celkovým tepelným výkonom do 50 kW, raz za 4 mesiace, ak sú do komína pripojené spotrebiče na tuhé alebo kvapalné palivo. Raz za 6 mesiacov v tom prípade, ak sú do komína pripojené spotrebiče na plynné palivá (komín bez vložky), alebo raz za 12 mesiacov, ak sú do komína pripojené spotrebiče na plynné palivo (komín s vložkou).

b) komín v občasne užívaných stavbách sa musí čistiť a kontrolovať najmenej raz za dva roky.

Vypaľovať komín?

Komín možno vypaľovať len výnimočne, ak nemožno odstrániť usadeniny spalín iným spôsobom. Komín môže vypaľovať len kominár alebo revízný technik komínov s pomocou najmenej jednej ďalšej osoby. Vypaľovanie komína sa oznamuje obci. Vykonanie čistenia a kontroly komína je povinný užívateľ rodinného domu alebo inej stavby preukázať na účely kontroly orgánu, vykonávajúcemu požiarneho dozoru. Vhodné obdobie na vyčis-

tenie a realizáciu celkovej revízie komína je jar, hneď po ukončení vykurovacej sezóny, prípadne leto. Nová vykurovacia sezóna vás tak nezaskočí nepripravených. Navyše v prípade, že kontrola odhalí poškodenie, budete mať na odstránenie tohto nedostatku viac času. Za nevykonanie kontroly komína alebo za nedodržanie lehôt môže orgán, vykonávajúci štátny požiarneho dozoru (hasiči), uložiť pokutu do výšky 100€. V prípade požiaru bude potvrdenie o vykonaní revízie komína vyžadovať aj poisťovňa. Ak sa poškodený nemôže takýmto potvrdením preukázať, nemôže rátať s vyplatením náhrady škody. Navyše, keď sa zistí, že príčinou požiaru bol zlý technický stav komínového telesa, hasiči alebo záchranári môžu fyzickej osobe stanoviť pokutu až do výšky 330 €. Bezpečnosť rodinných domov, ochrana zdravia a života ľudí musí byť prvoradá. Požiarom možno predchádzať dodržiavaním lehôt čistenia a kontroly komína.

Ján Chriateľ – TPO
Ilustr. foto int.

Kostol bez kríža

Iba pred pár dňami sme mohli pozorovať, ako hasiči snímajú zo strechy rímskokatolíckeho kostola poškodený kríž. Rovnako ako kupolu kostola aj kríž čaká obnova, po následkoch úderu blesku a búrky. Kedy budú práce hotové, zatiaľ kompetentní povedať nevedia.

(ela)
Foto (eg)

INZERCIA

Predám rodinný dom

v atraktívnej lokalite v Slovenskej Lupči, s pekným rovinatým pozemkom s ovocnými stromami, v tichom prostredí, pozemok 759,00 m². Dom je od ruchu ulice oddelený veľkou vstupnou bránou, v prednej časti pozemku je položená zámková dlažba. K domu prislúcha hospodárska budova s drevnou. Dom je ihneď obývatelný, zateplený, s možnosťou prerobenia nevyužitého podkrovia na bývanie (cca 3 ďalšie izby). Dispozične dom pozostáva z 3 obytných izieb s plávajúcimi podlahami – v kuchyni je na podlahe položená dlažba, veľkej kúpeľne s vaňou, samostatného WC. Kúrenie ústredné na plyn, dom je odizolovaný, so škridlovou strechou, vhodný na pokojné rodinné bývanie. V prípade akýchkoľvek otázok alebo záujmu o obhliadku sa s dôverou obráťte na tel. **0905 260 533.**

Cena: 83 500 €

Otázky pre poslankyňu

Lýdia Baranová – v komunálnych voľbách ako kandidátka na poslankyňu skončila siedma s počtom hlasov 387. Tak ako sme sa zhovárali s poslancami v predošlých číslach, požiadali sme aj ju o krátky rozhovor.

V poslaneckom zbore pôsobíte po prvýkrát. Je pohľad na výkon tejto funkcie taký, ako ste očakávali, a sú rozhodnutia, ktoré by ste s odstupom času zmenili?

Na rozdiel od kolegov som sa tu nenarodila, ale pochádzam z Gemera. Prišla som sem za novým domovom s mojím, už nebohým manželom Mirkom Baranom. Nikdy som to neoľutovala, lebo mám rada túto krásnu obec. Hlavne ľudí, čo tu žijú. Pomáhali mi v ťažkom období a možno práve preto som sa rozhodla pomôcť i ja, samozrejme, v rámci svojich možností a schopností. Výhodou práce v poslaneckom zbore je, že moji kolegovia sú tu už

niekoľko volebných období a môžem sa spoľahnúť na ich skúsenosti. Dúfam, že ja im prinesiem nový pohľad na veci verejné. Snažím sa viac vnímať potreby ľudí, ktorí tu žijú a som vďačná, že mi prejavili dôveru. Snažíme sa nesklamať, preto prijímané rozhodnutia prediskutujeme, každý zaujme stanovisko a až potom hlasujeme. Či spravodlivo, to posúdia tí, ktorí nám dali svoj hlas. A správnosť preverí len čas.

Čo plánujete urobiť z pozície poslancu pre nás občanov a čo je vaša priorita v tejto pozícii?

Tri roky som pracovala vo vedúcej funkcii ako riaditeľka kultúrnej inštitúcie v Banskej Bystrici. Viem, že udržať vyrovnaný rozpočet v tejto dobe je veľmi ťažké a, chvalabohu, našej obci sa to darí. Chcela by som pre obec priniesť viac investícií, menších či väčších. Sledujem všetky aktuálne výzvy na získanie dotácií či už v oblasti materiálnej alebo duchovnej.

Pôsobíte vo finančnej, kultúrnej a tiež v komisii cestovného ruchu a podnikania. Čo je na tejto práci zaujímavé či ťažké?

Vo finančnej komisii som preto, aby sme naďalej udržali vyrovnaný rozpočet a ostatné komisie už vyplývajú z môjho povolania. Som profesionálny kultúrny pracovník viac ako 20 rokov. Teší ma, že Lupčania ožívajú a začínajú voľné chvíle tráviť zmysluplnejšie, ako je pozeranie televízie. Podujatia, ktoré im pripravila obec, členovia kultúrnej komisie v spolupráci s komisiou cestovného ruchu, navštívili nielen naši obyvatelia, ale aj návštevníci z okolia, čím prispeli práve k rozvoju cestovného ruchu. Lupča sa začína zviditeľňovať nielen v okolí, ale i na celom Slovensku aj prostredníctvom skvelých akcií, ktoré pripravili nadsenci, žijúci v našej obci. Za to im patrí môj obdiv a vďaka.

Ako trávite voľný čas,

Lýdia Baranová

čo je vaším koníčkom a relaxom?

O voľnom čase sa u mňa hovorí dosť ťažko, výhodou je ale, že mám prácu, ktorá je zároveň i koníčkom, a to sa pošťastí málokomu. Mám rada všetko, čo je krásne, či to už vytvorila príroda alebo človek. Mám rada ľudí, nemám rada, keď trpia a možno práve preto chodím s programami do Detskej fakultnej nemocnice už 10 rokov pravidelne 2-krát do mesiaca i medzi seniorov do domovov dôchodcov, aby som ich potešila a prijemnila im jeseň života peknou ľudovkou. Ale keď si už ten čas nájdem, rada si len tak polebetím u susedov pri víni alebo si idem zaplávať.

Bohatstvo našich lesov ničia pytliaci

Naše obecné lesy skrývajú v sebe živé bohatstvo v podobe lesných porastov a zveriny. Nie je to tak dávno, čo naši pracovníci na VPP zažili stretnutie so statnou medvedicou v časti Bukovinka, keď pracovali na protipovodňových opatreniach.

Chlapi, čo ako tvrdej náture boli, mali čo robiť, aby zutekali, keď sa pred nimi vztýčila na zadných láchach a zrevala. Našťastie to dopadlo dobre a oni dobehli na obecný úrad živí a zdraví, no s poriadne rozbúchaným srdcovým systémom.

Medvede u nás

Podľa slov pracovníkov obecných lesov sa v našom katastri naozaj pohy-

buje niekoľko medvedov. V tomto období si medvede robia tukové zásoby na zimu a ich zdrojom je momentálne aj ovocná ponuka v lokalite za hradom. Medved je tvor od prírody plachý, cez deň skôr spí, ale pokiaľ ho niečo alebo niekto vyruší, môže práve vtedy dôjsť k jeho stretnutiu s človekom. Ďalším lesným obyvateľom, s ktorým sa môžete na svojich potulkách stretnúť, je diviak,

respektíve celá diviacia svorka, ktorá migruje cez les za potravou napríklad aj do družstevnej kukurice. Veľmi vzácne bolo chvíľkové stretnutie s rysom, ktorého vidieť je naozaj šťastie, lebo sa to len tak nepodarí. A platí to aj o vlkoch, ktoré sa príležitostne objavujú vo svorkách aj v našom okolí. Okrem medvedov a diviakov sú naše lesy tiež bohaté najmä na srnciu a jeleniu zver.

Zabili jeleňa

Teraz, v jeseni počas ruje jelenov som takmer každé ráno počúvala ručanie jedného z nich. Neskôr, keď som si rána spríjemňovala behom na školskom dvore, som ručanie začula opäť, a tak som pohľad upriamila tým smerom, odkiaľ prichádzalo. A bol tam, v časti, ako ju voláme, Pod vršky stál nádherný statný jeleň. Krásny, majestátny jeleň – junák s pohľadom na našu Lupču. Moja ranná radosť bola v okamihu zdvojnásobená. Každé ráno som sa zobúdza pri otvorenom balkóne a načúvala jeho ručanie. Až raz ustalo... V druhej polovici septembra sa totiž našli ľudia, ktorých mi je aj ťažko takto nazvať, ale nepatrí sa

v našich novinách použiť vulgárne slová, ktoré som ja použila, keď som sa dozvedela, že tohto krásavca, plného sily a zdravia, len tak odstrelili. Čo si zaslúžia za toto pytlactvo? Verejné odsúdenie a opovrhnutie okrem trestu, ktorý im bude, dúfam, prísne a spravodlivo vymeraný.

•••

Naša obec má vysoký potenciál, čo sa týka lesa, lesnej zveri a okolitej prírody vôbec. Lenže nestačí len odborná starostlivosť lesníkov, poľovníkov, ale aj disciplína, ochrana a rešpekt k prírode všetkých nás občanov. Nepovolený výrub či pytlactvo niektorých drzých a chamtivých ľudí nemá mať miesto v našej spoločnosti.

(id)

Ilustračné foto int

Zbrane, vyrobené v Ľupči, používa FBI

Málokto vie, že práve u nás v Slovenskej Ľupči sídli najväčšia slovenská zbrojovka. Vyrába 14-tisíc pištolí ročne a vyváža ich až do 52 krajín celého sveta. Zbrane zo Slovenskej Ľupče tak používajú vojenské a policajné zložky od thajského námorníctva až po amerických šerifov.

Pistoľe rovnomennej značky ako samotná zbrojovka GRAND POWER, ktorá sa čoskoro presídli zo starých priestorov do neďalekého bývalého areálu STABO, dnes putujú dokonca aj na trhy Ruskej Federácie, USA, Kanady, či do krajín Južnej Ameriky. Nemenej zaujímavý je aj fakt, že zbrane z tejto zbrojovky sú aj na zozname povolených zbraní pracovníkov americkej FBI – federálneho vyšetrovacieho orgánu ministerstva spravodlivosti.

Krušné časy

Ich vízia pred desiatimi rokmi bola 50 pištolí mesačne, dnes toto číslo mesačne presahuje 1600 kusov. Predchádzali tomu vízie a plány bývalého vojaka z povolania, armádneho pyrotechnika, rodáka z Oravy a vtedajšieho konštruktéra fenomenálne

poloautomatickej pištole K100, Jaroslava Kuracina. Dnes už majiteľa zbrojovky. Prvé návrhy zbrane vznikli v roku 1994. Skratka K100 sa vraj skladá zo začiatočného písmena konštruktérovho priezviska a 100 v názve znamená, že Jaro mal v čase jej vzniku hmotnosť 100 kg. Niekedy sa však vysvetľuje ako kilo 100, čo v americkej angličtine znamená stotisíc. Je to preto, že niekoľko kusov dokázalo vystrieľať viac ako 110-tisíc výstrelov bez zmenenia rozptylu strely. „Boli to krušné časy – sám som si musel nakresliť technické výkresy, najšt toho, kto by mi to vyrobil, musel som si to sám zmontovať a najšt toho, kto to odo mňa kúpi. No a za utržené peniaze nakúpiť ďalšie súčiastky...“, spomína Kuracina.

Hračky pre veľké deti

Najlepší marketingový nástroj si ho ale našiel sám. Jeho pištoľ vyhral ako prvú cenu v streleckej súťaži jeden z vtedajších najlepších slovenských strelcov. Vďaka ich následnej spolupráci a jeho opakujúcim sa výhram v pretekoch sa povedomie o slovenskej zbrani dostalo aj do zahraničia. „Odborné kritiky sa predbiehali – Česi písali o slo-

venskom zázraku, Rusi sa tešili, akí sú bratia Slovania šikovní, a Nemci uznanlivo prikyvovali...“ Odvtedy si už viacerí športovci s jeho zbraňami vystrieľali zlaté medaily na Majstrovstvách sveta v Austrálii, Grécku, Francúzsku... Dnes im už ale ponúkajú na výber 20 modelov zbraní. „Najviac mi asi pomohlo, že sme sa od začiatku neorientovali na ozbrojené zložky, ale na civilný trh,“ hovorí Kuracina, ktorý sa drží myšlienky, že pištole nie sú zbrane, ale hračky pre veľké deti.

Z Picassa zbrojár

„Zbrane ma bavili odmal. Priviedol ma k nim dedo, ktorý bol za druhej svetovej vojny partizánom. Podľa

dnešných meradiel to bol čistokrvný terorista...“, smeje sa Jaroslav Kuracina. V ponímaní vtedajších okupantov určite. Svoju prvú vlastnú zbraň si Jaro nakreslil ako pubertálny chlapec. To boli jeho začiatky. „Na zbraňach ma nebavilo to, že strieľajú, robia hluk a diery. Mal som úplne iný problém – zaujímalo ma, ako fungujú. Čo sa stane, keď stlačím spúšť? Od štrnástich rokov som športovo strieľal. Dedo bol v tom čase predsedom okresnej organizácie armádneho športového zväzu.“ Pištoľky si Jaro kreslil vždy aj ako dozorný útvary v službe. Pre jeho nadanie mu kolegovia vojaci hovorili Picassa a návrh K100 všetci brali ako žart. „Istému nadriadenému som vtedy povedal – počkajte, náčelník, o pár rokov s tým pôjdete strieľať. Odpovedal, že to skôr bude v pekle mrznúť...“, smeje sa Jaroslav Kuracina, ktorého si vo svete dnes odborníci vážia ako úspešného vynálezcu. Kto vie, ako by dnes zareagoval spomínaný nadriadený, keby vedel, že jeho zbrane spod Ľupčianskeho Šupína si iba pred pár týždňami so záujmom objednali policajné zložky krajín, ako sú Juhoafrická republika, Austrália, Peru a Brazília na testovanie a záťažové skúšky.

Erika Lamperová
(Foto archív jk)

Policajné okienko

Manželské hádky

Príslušníci OO PZ v Slovenskej Ľupči v mesiaci september evidujú v územnom obvode obce Slovenská Ľupča dva priestupky proti majetku a jeden priestupok proti občianskemu spolunažívaniu, kde išlo o narušené rodinné vzťahy medzi manželmi, pričom priestupok bol predložený na prerokovanie na Obvodný úrad v Banskej Bystrici. Majetkové priestupky policajti objasňujú.

Kradli v novej ČOV

V tom istom období prijali príslušníci OO PZ Slovenská Ľupča päť trestných oznámení o spáchaní trestného činu. V jednom prípade ide o poškodenie dverí a krádež vecí z neobývaného domu, v ďalšom prípade o krádež elektrocentrály zo staveniska novej čistíčky odpadových vôd a v ďalšom prípade ide o rozbitie zadného okna na motorovom vozidle. Páchatelom je páchatel doposiaľ neznámy.

Pytliactvo a lož

Polícia v septembri prijala aj oznámenie o pytliactve v časti Driekyňa, kde páchatel zastrelil jeleňa. Prípada sa vyšetruje a z pytliactva je podozrivých viacero osôb.

Policajti zároveň v rovnaký deň, ako bol vykonaný skutok, chytili páchatelky viacnásobnej krádeže peňazí z rodinného domu na Školskej ulici. Poškodená je žena vyššieho veku. Ženy boli obvinené z prečinu krádeže a porušovania domovej slobody, pretože sa dostali do domu poškodenej Ištou pod zámienkou napitia sa vody. **Príslušníci OO PZ Slovenská Ľupča zároveň vyzývajú starších občanov, aby nikoho neznámeho nevpúšťali do svojich obydlií a v prípade, že tak musia urobiť, nech si prizvú k sebe susedov, resp. niekoho z rodiny.**

Jaroslav Kuracina s majstrami sveta Adamom Tycom a Martinom Kameničkom

Má 84 rokov, vlastní 72 vencov víťazov, 36 ocenení z pretekov a krištáľových váz toľko, že ich počet radšej nerátal. Vedel tým do prasknutia zaplniť trojizbový byt. Dnes má doma na „prvomájke“ z toho asi jednu desatinu. Peter Moravitz – jeden z najúspešnejších motocyklových pretekárov na mestských okruhoch tej doby, reprezentant Československa.

Bol súčasťou 1. výkonnostnej triedy československých pretekárov a ako prezradil, jeho letná sezóna niekedy tvorila až 22 pretekov doma aj v zahraničí. Jazdil s pretekármi ako Tibor Deliman či Edo Bertoli. Peter Moravitz si s nami zaspomínal tak na svoj ži-

často po mačacích hlavách. Keď napršalo, bolo to veľmi zaujímavé, tak sa šmykalo...

Kedysi to nebolo tak ako dnes, že športovci – reprezentanti nemajú iné zamestnanie. Aké bolo to vaše?

Študoval som baníctvo a hutníctvo v Budapešti. Vtedy ministerstvo školstva nebolo, bolo poverenictvo, ktoré ma prideliť sem do Slovenskej Lupče. Poslali ma v roku 1949 pracovať do Závodov pre chemickú a hutnú výrobu, kde je teraz Essel. Spoznal som sa tam s budúcou manželkou Nelkou Filipčovou. Už vtedy som jazdil. Keď závod po výbuchu a obrovskom požiari zrušili, odišli sme do hliníkar-

Šťastie musí

Maďarský prezident odovzdáva vyznamenanie

Poprad - Víťaz 1. výkonnostnej triedy 350

vot, ktorý strávil v Slovenskej Lupči, ako aj na úspešnú kariéru motocyklového pretekára.

Aké motorky alebo aká značka bola tá, čo vám prinášala víťazstvá? A ak môžem – veľmi laicky – koľko vtedy tie stroje dokázali ukazovať na tachometri počas pretekov?

Boli to predovšetkým Jawy a ČEZety 250 OHC, no pretekal som aj na značke ESO 350. Napríklad práve tento motocykel bol s kapotážou a pri rýchlosti 200 km/hod mi dvíhal predné koleso. Možno by išiel aj rýchlejšie, no bolo to zrejme zle spravené. Jazdili sa vtedy mestské okruhy,

S číslom 27

ne v Žiari. Tu nás riaditeľ v športe veľmi podporoval.

Keď sme pri porovnávaní, aké boli vaše odmeny za umiestnenie na pretekoch?

No nielenže ma rodina vlastne poriadne ani nevidela, ale na šport išiel aj celý môj plat. A finančné ceny? Prvá cena bola dvestopäťdesiat korún, druhá dvesto a tretia stopäťdesiat

korún. Samozrejme, preplácali aj „cestovné“.

Kde najďalej ste pretekali a, samozrejme, aj víťazili vo farbách Československa?

Jazdili sme v Čechách, Maďarsku, Juhoslávii, no najďalej som bol na severe Poľska v prístave Gdansk. Preteky organizovali tamjší policajti a vojaci. Pamätám si, že mi na stupni víťazov dali na krk taký veniec, ktorý bol robený síce z vetvičiek, ale uchytených drôťkami. Zapichli sa mi do krku a ja som nevedel, čo sa robí... a večer nás tak zriadili, že nás odvážali na vozíkoch. Pripíjali si na všetkých a na každého. Odvtedy sa mi to nikdy nestalo. Nikdy som totiž nepil ani nefajčil.

Spomínali ste výbuch a požiar. Ste zrejme posledným žijúcim pamätníkom, ktorý výbuch prežil, čo sa to vlastne vtedy v roku 1951 stalo?

Dodnes nikto tuší... V závode sa vtedy vyrábali hliníkové prášok, určený na farby – striebrenky, bola tam atramentáreň, vyrábali sa farby do pečiatok. No vyrábala sa

v živote byť...

celú. Aj svoj posledný pretek vo Zvolene som absolvoval po čerstvej zlomenine ruky. Musel som pretekať, aby som si udržal 1. výkonnostnú triedu, potreboval som tri body. Nevládal som tou rukou tlačiť spojku, no dojazdil som tretí. Triedu som si síce udržal, ale už som viac nepretekal. Až dosiaľ...

Dosiaľ, myslíte svoj tohtoročný júnový úspech na veteran rallye?

Áno, bolo to trojhraničné stretnutie – Memoriál Sergeja Tánskeho. Jazdil som na svojom Citroene. Rakúsko – Maďarsko – Slovensko. Štartovali ešte ďalší štyria pretekári z mojej éry, ale je nás čoraz menej. Poznal som finťy, čo sa robia na súťažiach, a tak na rakúskej strane počas siedmich časových kontrol som sa podľa mapy nevybral tou kratšou trasou ako všetci ostatní. Ja a ešte pár jazdcov sme si zvolili dlhšiu trasu. Bol to chyták. Na konci tej kratšej bola 18 km obchádzka. No a v Maďarsku na jazdách zručnosti nás zas čakala osem metrová doska, po ktorej sme mali prejsť pravým

Peter Moravitz rok 1955

aj bronz, ale s tým pravým to nemalo nič spoločné. Bola to výbušnina, ktorá išla do Ruska. Hovorilo sa tomu Stalinove slzy, vyhadzovali to z lietadiel na padáku a osvetľovali tak miesta, ktoré chceli zbombardovať. Videli cieľ... Všetko pri výrobe muselo byť suché, ak sa to chytilo, hořelo pri 1000 stupňoch, nesmelo sa ani zaiskriť. Ešte aj obuv sme mali špeciálnu gumenú bez klincov, aby náhodou nepadla iskra.

A predsa to buchlo...

Bol som vtedy aj s Neličkou hore nad bronzovňou v laboratóriu. Buchlo to dole vo výrobnej hale. Neuveriteľný výbuch – stena za bronzovňou vyletela smerom do dielne a vzniklo tam 1000 stupňové peklo. Podlaha pod nami sa zosunula a my sme sa posúvali dolu. Našťastie sa nám podarilo utiecť. Šťastie musí v živote byť. Zhoreli však ľudia – Valášik, Telgártsky, Bečka a iní... Ďalší ako Markušovský ostali nado-smrťou poznačení. Hořelo dva týždne. Nedalo sa to zhasiť, keď liali vodu, bolo to ešte horšie. Keď všetko vyhořelo, ostali krátery

až do hĺbky dvoch metrov v zemi. Závod potom zavreli a zrušili...

Vy ste spolu s manželkou odišli do Žiaru a tu ste sa stali členom a neskôr aj predsedom automotoklubu. Trvalo to ďalších 11 rokov až do vašich 35 rokov, poznačili vás zranenia?

Áno, v roku 1962 som prestal pretekať. Ako dcéra hovorí, nemám jednu kost

kolesom. No pravú stranu šofér jednoducho nevidí. Mal som číslo 20, a teda aj chvíľu čas. Popremýšľal som a dosku zameral dvomi kameňmi, ktoré som zalicoval. A potom stačilo už len pozorovať ten vzdialený. Body urobili svoje a pohár mi neušiel.

Teda, vy ste číslo! Počula som, že ste jazdili kedysi aj Moto skijring ako vo Fínsku.

Áno, je to zaujímavý cirkušofér jednoducho nevidí. Motocykel s gumami, na ktorých sú klince a ťahá sa lyžiar.

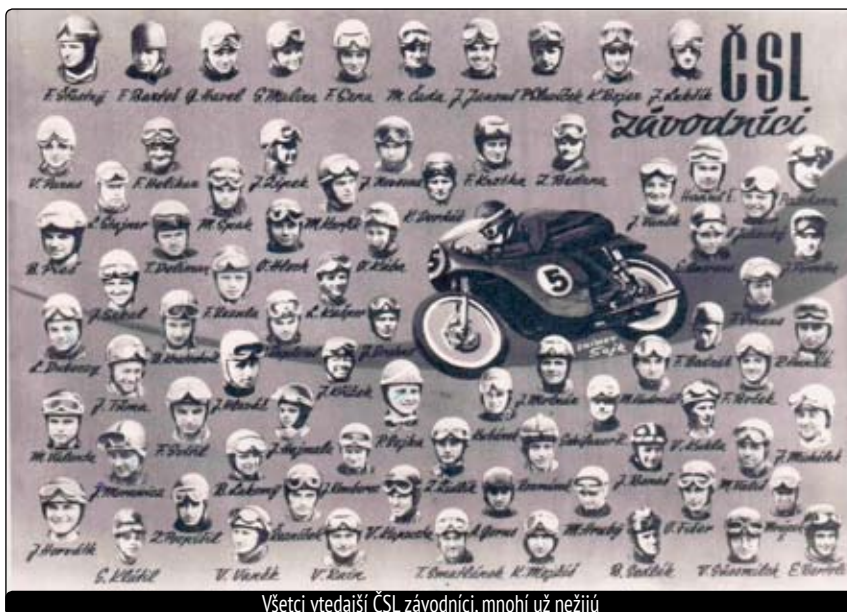
A že ste ťahávali aj malú dcérku na saniach?

No tú som v zime pripol na starú škodu aerovku a vyhaj do Sklených Teplic. Vtedy ešte toľko áut nejazdilo. Malá prišla s vyštípanými lícami a mamička bola celá spokojná, ako sme sa zabavili...

...

Takto by sme boli spomínali ešte ďalšie hodiny a hodiny, pretože život tohto človeka bol a naďalej aj je úzko spätý i s československým baníctvom a hutníctvom. Spätý natoľko, že sa svojho času stal oficiálnym spojtkom medzi maďarským v Budapešti a vtedajším československým hutníckym priemyslom v Prahe. Za zásluhy a zachovanie tradícií mu pred štyrmi rokmi medaily a ocenenie udelil tak samotný prezident našich južných susedov ako aj náš minister hospodárstva. Jednoducho – šťastie musí byť v živote...

Erika Lamperová
Foto (jh)

Všetci vtedajší ČSL závodníci, mnohí už nežijú

Cestovatelia z Dratvárika sú späť

Len pred pár dňami sa naši „dratvárikovia“ z DFS Dratvárik vrátili z ďalekých ciest. Zúčastnili sa na medzinárodnom detskom folklórnom festivale „ORO BEZ HRANÍC 2012“ v macedónskom hlavnom meste Skopje.

Cestou sme sa zastavili pozdraviť priateľov v Srbskom Kulpíne, kde sme prenocovali a večer sa im predstavili s novým programom.

Pokračovali sme do Báčskeho Petrovca. Naším cieľom bol Aquapark Petroland.

Večer patrilo nočnému Belehradu.

Ráno nás privítala miliónová Skopje. Deti sa nevedeli dočkať kedy sa stretnú s priateľmi a plní očakávania sa rozbehli do náhradných rodín.

Skopje nás očarila historickými stavbami pozulží rieky Vardar obklopenou pevnosťou Kale a majestátny mileniumský kríž vysoký 66 m nás úplne fascinoval.

So starostom nás srdečne prijatia riaditeľka festivalu a aj prvá dáma Skopje.

Emília Debnáriková, foto archív Dratvárik

Kastelán je náš rodák

Novým kastelánom hradu Lupča je už šiesty mesiac rodák zo Slovenskej Lupče Vladimír Homola. Narodil sa tu pre 29-timi rokmi, vyrastal na Lupčianskej ulíci a dnes býva v bytovke vedľa hostinca Tríbel.

Nenadarmo toto meno spomínáme – Gašpar Tríbel odkúpil lupčianske panstvo viac ako pred 4 storočiami. Dnes jeho hradnú perlu spravuje práve Vlado Homola. Predovšetkým treba zdôrazniť, že po 777 rokoch je prvým občanom našej obce, ktorý sa stal kastelánom. Nikdy v dejinách hradu, nech už bol jeho vlastníkom ktokoľvek, nebol poverený touto funkciou obyvateľ Lupče.

Uvedomujete si tento fakt a čo to pre vás znamená?

Naozaj neviem, že by bol niekedy – od vzniku hradu, čo bolo zrejme po tatárskych vpádoch roku 1241, na hrade pôsobil náš rodák. Hrad bol vždy späť s okolitým panstvom a na jeho riadení sa spolupodieľali aj miestni obyvatelia. Otázne je, či to mohlo byť na úrovni kastelána, o čom by sa boli určite zachovali písomné pramene. Kastelán bol správcom hradu a k nemu prislúchajúceho územia. Dokonca od 13. storočia bol aj veliteľom hradnej posádky. Po majiteľovi hradu, ktorým bol kráľ, feudál alebo dnes Železiarne Podbrezová, je kastelán najdôležitejší predstaviteľ hradu. V dávnych časoch mu v hospodárskej sfére podliehal úrad provizora, ktorý zabezpečoval aj účtovnú agendu. Podobné úlohy v súčasnosti na hrade plní Simona Ridzoňová. Kastelán bol a je predstaviteľom hradu voči okolitému svetu, a to je to hlavné, čo pociťujem bez ohľadu na to, či som prvým rodákom alebo nie.

Ako sa stať kastelánom?

Neviem, či na to existuje špeciálny recept. V Železiarňach Podbrezová

pracujem od roku 2006 a počas tohto obdobia som vyštudoval na Humanitnej fakulte Univerzity Mateja Bela študijný odbor muzeológia. Oboznámil som sa tu s problematikou histórie a ochrany kultúrneho dedičstva, získal som základy všeobecnej aj špecializovanej muzeológie, etnológie a slovenských dejín. Momentálne pokračujem v magisterskom štúdiu histórie, čím získam špecializáciu v oblasti sociálnych, hospodárskych a kultúrnych dejín, ako aj schopnosť tvoriť historický obraz dejín, teda metodologickú prípravu. A prečo sa železiarne rozhodli pre mňa? Podľa mňa to všetko vychádzalo z ich filozofie, ktorou sa radia a dávajú príležitosť mladým ľuďom, od ktorých, samozrejme, očakávajú požadované výkony. Mojmim nesporným plusom bolo, že som už situáciu na hrade Lupča poznal aj že som Lupčan, pretože práca kastelána je časovo náročná. Odmenou za to mi je však povolanie, v ktorom využijem svoje vzdelanie a plne ho rozvíniem.

Čo pre vás znamená váš predchodca vo funkcii kastelána?

Počas môjho pôsobenia na hrade som sa spoznal aj s predchádzajúcim kastelánom Petrom Mosným. Myslím si, že prácu svojich predchodcov si treba vždy vážiť, a preto by som sa mu chcel aj touto cestou poďakovať za tie roky,

ktoré obetoval životu na hrade. Pán Mosný na hrade pôsobil aj konca 80-tých rokov. Vykonával tu množstvo archeologických, ale aj iných prác, ktorými ozrejmil niektoré temné miesta v histórii hradu. Chcel by som zdôrazniť, že v roku 2002 aj jeho pričinením hrad prešiel do vlastníctva Železiarne Podbrezová, čo sa ukázalo ako kľúčové rozhodnutie pre záchranu a následnú obnovu hradného komplexu.

Áké máte plány, čo vás vo vašej funkcii čaká v najbližšom období?

V hrade vidím mimoriadne vysokú pamiatkovú hodnotu. Zachovalosť viacerých dispozičných riešení nemá v našom priestore obdoba. Fascinujú ma hlavne neskorogotické a goticko-renesančné portály. Ako človek, ktorý študuje históriu, nezabúdam na historický význam hradu a zároveň ako rodený Lupčan cítim jeho spätosť s okolitou krajinou. Chcel by som, aby jeho obnova smerovala k oživeniu života na hrade, ale aby boli pri tom zachované hodnoty a historická atmosféra celého areálu. Stredoveký hrad by mal v budúcnosti slúžiť potrebám muzeálnej prezentácie. Mojmim osobným cieľom je, aby muzeálna expozície boli na úrovni 21. storočia. To znamená, že návštevníci by mali vidieť atraktívnu prehliadku v obnovených historických priestoroch s autentickými exponátmi, prípadne kópiami a, pravdaže, treba myslieť aj na nové formy multimediálnej prezentácie. Môžem skonštatovať, že v minulosti dokončená obnova neogotickéj prístavby (Gizelin dom) so sebou priniesla množstvo reprezentačných, kultúrnych a spoločenských akcií, ktoré boli zabezpečené na vysokej úrovni. Preto verím, že revitalizácia stredovekej časti hradu priniesie podobné úspechy.

Ján Kováčik
Foto (archív vh)

Zachováva minulosť pre budúcnosť

Je až nezvyčajné v súčasnej rýchlej dobe plnej stresu a technických vymožeností nájsť poklad, ktorý skrýva dom Ivana Číža. Zhmotnil tu svoje nadšenie pre históriu, úctu k tradíciám, ale aj obdiv k topografii. A veru je sa na čo pozerať.

Zbiera a renovuje

Na pohľad mini múzeum skrýva doslova maxi zbierku viac ako 600 predmetov, ktorých počet neustále rastie. Staré pracovné nástroje, náradia, výrobky. Zaujímavé exponáty sú rozdelené do niekoľkých expozícií, a tak u neho nájdete kováčsku, stolársku, kuchynskú a geodetickú expozíciu ako aj pivársku alebo topografickú.

Jeho pýchou sú najmä maďarské strojnotechnologické výkresy z rokov 1922 – 1937, náučné výkresy ako

pomôcky pre kováčskych učňov z roku 1930 alebo z toho istého roku originálna mapa Budapešti. „Zbieram, renovujem, opravujem aj uskladňujem to odnepamäti a niekoľko desiatok cenných kusov som aj rozdal, o niektoré som zas prišiel, keď mi vykradli chatu. To, čo tu mám, však naozaj stojí za to.“ hovorí a z kopy máp vyťahuje zaujímavosti: „Sú tu mapy požívatinového a potravinárskeho priemyslu od podkarpatskej Rusi a celého Československa alebo mapy Nemeckej ríše – protektorátu v Zemepisnom atlase pre meštianske školy. Sú z roku 1930, o vojne nikto nehovoril a už vtedy vedeli, čo si berú – mali to

oficiálne zaznačené. Dokonca niektoré naznačujú, čo dostane Čína, Rusi aj Japonci.“

Zaujímavosti je veľa

Za obdiv určite stojí pre-fabrikát točítých schodov z roku 1928 alebo o osem rokov mladší patent nerozmontovateľného zábradlia a jeho jednoduchý spoj, vďaka ktorému sa takto zhotovené zábradlie nedá ukradnúť. Pozornému oku neuniknú ani exponáty tunajších majstrov ako napríklad škridle Imricha Houšku z roku 1920, ktorý bol tri desiatky rokov najväčším škridlárom na Horehroní. „Hľadám a zháňam, dokonca aj teraz, keď kopú kanalizáciu, som asi z dvojmetrovej hĺbky navyberal. Treba to všetko čistiť, konzervovať, zachovať patinu... No som vďačný aj za každú vec, čo mi ľudia donesú a nevyhodia. Vždy zapisujem miesta, kde sa predmety našli, alebo mená, kto ich podaroval. Snažím sa zachovať minulosť aj pre budúcnosť, preto zbieram veci našich pradedov a prababičiek, aby naše deti mohli obdivovať šikovnosť ich rúk.“ Súkromnú zbierku podľa slov jej ma-

jitela môže vidieť ktokoľvek, kto sa vopred ohlásí na telefónnom čísle: 0905 332 163.

Erika Lamperová
Foto (jh)

Pozvánky

Neobvyklá komédia

Addams family versus Medzibrodway – to je názov veľmi netradičnej, no podľa slov samotných tvorcov veľmi bizarej komédie, ktorú môžete vidieť v sobotu 27. októbra o 18.00 hod. v kinosále MKS. Podivnú, zvláštnu alebo presnejšie neobvyklú komédiu predstavia herci úspešného divadla z Medzibrodu a medzi nimi bude účinkovať jeden aj náš rastúci divadelný talent – Adriána Peťková. (ela)

Potešenie na blšáku

Predposlednú októbovú sobotu – 20. 10. sa už od rána v priestoroch Domu remesiel uskutočnil tradičný blšák. Srdečne vás naň pozývame a nezapadnite – prineste si so sebou všetko to, čo už doma nepotrebuje, no nechcete vyhodit. Urobíte tým mnohým kupujúcim a milovníkom maličkostí, starozitností a rôzneho iného „prepotrebného“ obrovskú radosť. (ela)

Perličky z obecnej kroniky

Rok 1949: Poľní škodcovia

Následkom priaznivej, teplej jeseni sa vo veľkom množstve rozmnožovali poľné myši, ktoré značne ohrozovali ozimné sejby. Na ničenie myší obec zakúpila tri kg otrávenej pšenice, pomocou ktorej mali byť poľné myši vyhubené. Do tejto akcie sa úspešne zapojila aj školská mládež.

(pozn. red.: text ako aj pravopis je prevzatý a zámerne neupravený)

Rok 1958: Na tabuli hanby

Nelichotivé pre nár. výbor bolo aj vyjadrenie člena ONH Rudolfa Sedliaka, ktorý zistil, že naša obec na májových oslavách sa ocitla na tabuli hanby pre zlé plnenie daňových a dodávkových povinností. Ako to vyplýva z diskusných príspevkov poslancov, občania boli ochotní dane zaplatiť, ale na vine boli platení zamestnanci MNV, keď ešte v apríli výmer daní nebol vyhotovený. Tento stav mal neblahé následky, lebo ONV mimoriadnymi dotáciami uprednostňoval tie obce, ktoré si svoje povinnosti voči štátu lepšie plnili.

(Podľa kroniky spracovala: id)

Ako fungovalo spravovanie našej obce

Všetci mestskí funkcionári museli pred nastúpením do úradu zložiť prísahu vernosti mestu. Prísahy boli veľmi slávnostné. Mešťania, ktorí chceli voliť, museli mať vyplatené všetky dávky, porcie (dane), vyrubené mestským magistrátom. Obyvatelia Lupče po celé stáročia podliehali iba súdnej právomoci richtára. Ten mal právo vynášať hrdelné rozsudky, ktoré však musel schváliť panovník.

Praniere boli kedysi súčasťou trestov

V minulých storočiach okrem richtárov mali významné miesto aj notári. Notár bol hlavným písarom mesta, zúčastňoval sa na zasadnutiach mestskej rady, písal jej záznamy. Vedel po slovensky, latinsky, nemecky i maďarsky. Písal negramotnému ľudu žiadosti, sťažnosti. Neskôr spisoval hodnoverné listiny.

Súdy v Lupči

Hlavným sudcom bol richtár. Pri vážnych prípadoch sa radil s členmi mestskej rady. Trestalo sa palicovaním na dereši, ukladali sa peňažné pokuty. Previnilcov zatvárali do kliecky – praniere. V Lupči boli dve – pred radnicou a pred Panským domom, v ktorom bolo i väzenie. Mešťan, ktorého palicovali na dereši, stratil všetky práva, avšak povinnosti si musel plniť. Za vraždu, znásilnenie a veľké krádeže previnilcov vešali alebo

im stínali hlavy. Aj v Lupči boli šibenice, čo potvrdzuje aj názov Pod šibenícami (Ulický bok). V písomných záznamoch Lupče je len jeden prípad, keď mestský súd odsúdil dve ženy za vraždu na trest smrti. Proces bol v roku 1803 – 1804. Kráľovský súd vo Viedni rozsudok smrti Anny Ruskovej potvrdil. Zuzana Luberecová dostala milosť, trest jej zmenili na 8 rokov väzenia a verejných prác. Každý druhý týždeň mala

Trestalo sa aj zavretím do kliecky hanby

tráviť o hlade a každého pol roka mala dostať 25 palíc.

Eva Horská
ilustr. foto (int)

Turci sa do Slovenskej Lupče nikdy nedostali

Turecké vpády

Turci po vyrabovaní Očovej v roku 1581 prenikali až po Šalkovú. Ľudia sa poukryvali v hlbokých lesoch. Na obranu Zvolenskej stolice zvolenský kapitán vypracoval obranný plán. Na najvyšších vrchoch boli stráže a tie oznamovali ohňom, dymom a výstrelmi nebezpečenstvo. Zvolenský kapitán nariadil lupčianskemu hradnému kapitánovi, aby sa pripravil na obranu. Pod vrchom Príboj sa odohral víťazný boj. Vyše dvesto rokov pripomínali tento boj turecké zástavy, kopije, meče a pištole na hrade. V 19. storočí boli odvezené do múzea v Budapešti. Turci sa nikdy nedostali do Lupče.

Lupčiansky majer odkrýva tajomstvá

Tesne pod Lupčianskym hradom sa nachádza historicky zaujímavá lokalita – majer. Majere boli kedysi poľnohospodárske objekty, kde sa sústreďovala a uskladňovala úroda z okolitých polí pre hradné panstvo.

Tento náš Lupčiansky majer dal vystavať Rubigall v druhej polovici 16. storočia. Má štvorcový pôdorys. Po obvode boli umiestnené humná, sýpky, maštale pre dobytok, kone, chlievy pre prasce, ale aj obydlia pre obyvateľov majera. V strede bol dom šafára celého hospodárstva. Majer bol zo všetkých strán uzavretý a dobre chránený, mal len dva vchody, jeden pre peších a druhý pre kone s vozmi. Pôvodne bol celý majer drevený, neskôr ho pre časté požiare prestavali z kameňa.

Samostatná komunita

Dnes už majer neslúži svojmu prvotnému účelu, stajne a humná boli prestavané na obytné domy. No niekdajší štvorstranný pôdorys s domom v strede si stále zachováva. Dvor je spoločný pre všetkých obyvateľov majera, ktorí tu vždy nežili ako samostatná komunita. Viaceré budovy boli zbúrané a prestavané nanovo. Jedným z najzachovalejších objektov je dom č. 6 s pôvodnými kamennými múrmi a klenbovou pivnicou. Dno pivnice bolo vyložené veľkými okruhliakmi, ktoré tvorili prirodzenú drenáž a presakujúca podzemná voda bola

odvádzaná kanálom. Kanál bol murovaný z kameňa ukladanou klenbou a dodnes plní svoju funkciu.

Nálezy kachlíc

Neprehliadnuteľná história je súčasťou života obyvateľov majera aj v súčasnosti. Pri čistení spomínaného kanála, ale aj pri zemných prácach v okolí domov sa našli fragmenty kachlíc a črepov úžitkovej keramiky. Boli to väčšie zlomky neglazovaných kachlíc s jednoduchou plastic-

kou výzdobou na čelnej strane. Výzdobu tvorili šikmo sa presekávajúce plastické pásiky, tvoriace tak kosoštvorcový dekór. V strede niektorých zachovalých fragmentov bol malý plastický výstupok, podľa typu a spracovania materiálu sa zlomky datujú do obdobia baroka. Nález sa nachádzal v sekundárnej polohe, preto je otázna presná lokalizácia kachľovej pece. Avšak môžeme konštatovať, že sú to zlomky z pece, ktorá stála v niektorom z objektov majera, v tomto období

patriacemu hradu Lupča, na ktorom sa tento typ kachlíc nachádza.

Je pravdepodobné, že v období baroka boli niektoré prevádzkové priestory hradu a majera vykurované kachľovými pecami vybudovanými tým istým typom kachlíc od rovnakého výrobcu. Keďže ide o neglazované kachlice, neboli súčasťou reprezentatívnych priestorov, ale celkom určite sa nachádzali v miestnostiach, ktoré patrili k významným priestorom hospodárskej správy.

Majer – táto zaujímavá súčasť lupčianskej histórie skrýva ešte veľa tajomstiev aj prekvapení a určite by si zaslúžil priestor na prezentáciu tak jeho určenia, historického významu, ale aj samotného života jeho obyvateľov v minulosti.

Daniel Baláž, Peter Mosný
Foto archív (db)

Jeseň v záhrade

Radíme záhradkárom

V mesiaci október nesmieme zabudnúť na ošetrovanie stromčekových a kríkových ruží šípových. Odstránime stonky po odkvitnutí a suché konáriky. V prípade, ak sú vyrastené výhonky z koreňovej sústavy, treba ich odstrániť čo najbližšie pri koreni. Ak ste nestihli v septembri ošetriť korunku šípovej alebo kríkovej ruže, je najvyšší čas, aby sa do zimy zahojili rany po reze.

Stromčekové ruže od kôlika odviažeme, nakloníme k zemi, pripevníme dreveným kolíkom a prikryjeme čecinou tak, aby bola prikrýta celá korunka. Kríkové ruže okopeme, prihrnieme zemou a zakryjeme čecinou. Odporúčam ošetriť okrasné kríky a ploty v akomkoľvek druhu rastu. Po ošetrení sa rany do zimy zahoja.

Oberáme, hnojíme

V októbri ako prvé oberáme hrušky a následne jablká. Ovocie vytriedime a skladujeme len zdravé ovocie. Hrušky uskladňu-

jeme hore stopkou a jablká stopkou dolu. Ovocie uskladňujeme v debničkách v jednej vrstve, čo nám umožňuje jeho kontrolu. Po obráti ovocia strom ošetríme, suché a zahustené konáre odstránime. Maštalný hnoj na jeseň rozhádzeme okolo stromov a plytko zapracujeme do pôdy. Chemické hnojenie draselnou soľou robíme na jeseň a na jar používame síran draselný. Dusíkom na jeseň nehojíme. Stromy by nabrali do seba dusík a v zime im hrozí zamrznutie kôry na kmeni stromu. Dusíkom hnojíme vždy na jar, a to len v prí-

pade, že chceme podporiť strom v raste. Ak nám zvýšil hnoj na záhrade, umiestnime ho v tieni a zasypeme zeminou, aby z nej nevyprchal dusík a nevyschol.

Mladé stromčeky

Už sme to síce v predchádzajúcich číslach Lupčianskych zvestí spomínali, no je október, preto opäť pripomíname, že nastal čas, kedy kopeme jamy pre výsadbu ovocných stromčekov všetkých druhov. Nezabudnite – ak kopeme jamu v panenskej pôde, musíme kopat v rozmeroch 80

x 80 cm a do hĺbky 80 cm. Ak jamu kopeme vo svahu, treba vrchnú časť kopat aj viac ako 1m. To preto, aby sme zabezpečili pre zasadený stromček čo najviac zachytenej vody. V každom prípade pridáme do jamy maštalný hnoj, ktorý má po utlačení dosahovať do polovice jamy, nahádzeme cca 10 cm humusovej zeminy. Do stredu jamy osadíme kolík, stromček priviažeme, na koreňovú sústavu pridáme preosiatu zeminu a stromčekom zatrasíme tak, aby sa zemina dostala medzi korene. Zeminu môžeme miešať s kompostom v pomere 1:1. Zeminu mierne pritlačíme nohou a zalejeme vodou. Pri holomrazoch zasadené stromčeky zalievame vodou, čím dosiahneme zamrznutie zeme len na povrchu jamy a koreňová sústava nezamrzne. Na sadenie v ťažkých pôdach sa na spodok jamy hodí konský hnoj, lebo obsahuje najviac dusíka. Koncom októbra je zároveň nutné aj zhrabovanie opadaného lístia.

M. Mazúch

Výstava ovocia a zeleniny

Základná organizácia Slovenského zväzu záhradkárov (ZO) v Slovenskej Lupči usporiada v dňoch 12. – 14. októbra 2012 výstavu ovocia a zeleniny, ktorá sa uskutoční v Miestnom kultúrnom stredisku v Slovenskej Lupči. ZO sa obracia s prosbou na svojich členov, ako aj na všetkých pestovateľov ovocia a zeleniny v obci, aby exponáty na výstavu priniesli do MKS dňa 11. októbra 2012 (štvrtok) v čase od 15:00 do 17:00 hodiny. Z ovocia je potrebné priniesť najmenej 3 kusy z každého druhu. Pestovatelia kvetov, prípadne iných zaujímavých rastlín môžu prispieť tiež svojimi exponátmi. ZO SZZ zároveň žiada svojich členov, aby sa zúčastnili na členskej schôdzi, ktorá sa uskutoční dňa 12. októbra 2012, t.j. v piatok o 17:00 hod. v MKS. Na schôdzi sa uskutoční vyhodnotenie a ocenenie víťazných exponátov.

Výstava bude verejnou otvorená v dňoch:

12.10.2012 (piatok) 9–16 hod.
13.10.2012 (sobota) 10–16 hod.
14.10.2012 (nedeľa) 9–12 hod.

Výbor ZO SZZ

Naši jubilanti

V mesiaci september sa významných jubileí dožili:

Zuzana Majerová
Anna Kováčiková
Mária Chriateľová
Kristína Vajdová

Ľudmila Zelená
Alžbeta Majerová
Lýdia Kantorová
Vladimír Homola

Narodili sa

V mesiaci september sme privítali do života:

Šimon Mišečka
Emma Debnáriková
Emily Kurjanová

Alex Levák
Alžbeta Polievková,
Nikola Šefčíková

Ďakujeme všetkým, ktorí vyprevadili na cestu do večnosti nášho brata

Jozefa Luptáka.

„Pane, nebuď mu sudcom, ale Spasiteľom!“
Smútiaca rodina

Života kniha zavrela sa, písaná srdcom, krvou zo žíl. Zápis v nej zlatým písmom hlása, že otec čestne svoj život dožil. Nech jeho telo v rodnej hrude v pokojnom spánku odpočívá. V pamäti našej žiarit bude pamiatka jeho stále živá.

Ďakujeme všetkým, ktorí prišli na poslednej ceste odprevadiť nášho drahého manžela, otca, starého otca a príbuzného
Júliusa Rakytu.

Slza v oku, v srdci žiaľ, čo nám bolo drahé osud vzal. Spi sladko, otecko náš, snívaj svoj večný sen. V spomienkach sme pri tebe každý deň.

Dňa 10. 10. 2012 si pripomíname 2. výročie, čo sme sa navždy rozlúčili s našim drahým manželom, otcom, synom a bratom
Igorom Dobišom.

S láskou spomína manželka Eva, dcéra Michaela, syn Patrik a ostatná smútiaca rodina.

Ďakujeme všetkým príbuzným, priateľom a známym, ktorí sa prišli rozlúčiť na poslednej ceste s **Branislavom Žabkom**, ktorý nás náhle opustil dňa 14. 9. 2012 vo veku 43 rokov. Ďakujeme za prejavenu sústrasť a kvetinové dary a za slová útechy starostvi obce a zástupcoví zamestnávateľa firmy Biotika. Družka Olga, syn Marek, matka Veronika, brat Pavol a ostatná smútiaca rodina

Sú chvíle, ktoré ťažko prežívame, okamihy, na ktoré tisíckrát spomíname. Márne Ťa naše oči všade hľadajú, márne po tvári slzy stekajú, nebolo Ťi dopriať s nami dlhšie byť, ale v našich srdciach budeš stále žiť.

Dňa 29. septembra 2012 uplynul jeden rok, čo od nás navždy odišiel drahý manžel, starostlivý otec, milujúci starý a príbuzný
Juraj SENKO.

S vrúcnuou vďakou a láskou spomínajú manželka a dcéry s rodinami.

Opustil nás

V mesiaci september nás opustil:

Branislav Žabka

Vlastné prírodné produkty

Vyrobte si...

V dnešnej prechemizovanej dobe, keď nevieme, čo zjeme, čím sa natierame alebo umývame, sú prírodné produkty, vyrobené po domácky, vzácné. Stáva sa nám, že aj výrobok v obchode, označený ako prírodný produkt, je často vyrobený alebo zložený inak. V skutočnosti je domáca výroba veľmi jednoduchá a môže byť aj lacná. Záleží od nás, čo si zvolíme.

Bylinky môže pestovať každý z nás aj na okne či balkóne. Napríklad veľmi obľúbená levanduľa posluží niekoľkokrát. V lete nám bude zdobiť okno a odpudzovať muchy a pred odkvitnutím, keď ostriháme kvietky a vysušíme ich, môže byť milou dekoráciou alebo napríklad prídavnou zložkou soli do kúpeľa.

Šalvia a medovka

Podobne lístky šalvie. Sú veľmi účinné v čaji na zapálené hrdlo. Mám to už odskúšané na sebe aj rodine, a keď začneme pociťovať, že nás „ide“ bolieť hrdlo, uvaríme si silný čaj večer a ráno. Zatiaľ v tomto štádiu zápalu nám vždy dva hrnčeky čaju

pomohli. Na čaj môžeme použiť aj sušenú bylinku. Šalviu sa vždy počas leta zásobím a suším ju do pohárika, aby sme ju mali v zime, keď nás bude hrdlo trápiť a čerstvá nebude. Šalvia pomáha aj pri nadmernom potení. Veľmi rada mám medovku, ktorá okrem toho, že krásne vonia po citróne, je veľmi

výborná v čaji s upokojujúcim účinkom.

Bylinková soľ do kúpeľa

Všetky tri bylinky môžeme v čerstvom stave využiť aj v domácej kozmetike. Stačí si kúpiť morskú soľ a kto by chcel zainvestovať, môže to byť aj soľ z Mŕtveho mora, čím sa účinok v kúpeľi znásobí. Čerstvé bylinky stačí nasekať a zmiešať so soľou v pomere, aký komu vyhovuje. Túto zmes potom treba uskladniť do skleneného pohárika s tesniacim vrchnáčikom, aby nám v kúpeľni soľ nenavlhla, pretepať, aby bylinky boli v celej zmesi, a používať pri kúpeľi. A ak by to nestačilo, môžeme pohárik ozdobiť nejakou technikou.

Na vrchnáčík dať jutovú prikrývku uviazanú jutovým špagátikom a opäť môžeme mať milý darček. Samozrejme, bylinky môžeme použiť podľa vlastnej fantázie, len netreba zabudnúť pri vypúšťaní vody z vane vložiť sitko na zachytenie častí bylínok. (id)

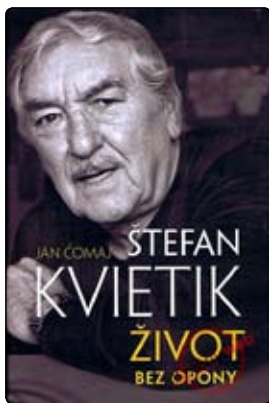
Foto int

Obecná knižnica ponúka...

Život bez opony

Autor: Ján Čomaj – Štefan Kvietik

Je viac ako chvályhodné, že na knižnom trhu pribúdajú monografie o významných osobnostiach našej kultúry. Mňa osobne potešila publikácia Jána Čomaja, v ktorej prerozprává životný príbeh slovenského herca Štefana Kvietika.

Nielen preto, že jeho herecké majstrovstvo patrí neodmysliteľne k tomu, čo by sme mohli označiť ako rodinné striebro našej divadelnej, filmovej či televíznej tvorby. Ale i preto, že v posledných rokoch sa herecky úplne odmlčal a pre mladšiu generáciu je viac-menej predstaviteľom „filmov pre pamätníkov“ (spomeňme aspoň *Boxer a smrť*, *Medená veža*, *Červené víno* a *Tisícročná včela*). Herectvo širokého rozsahu, ktoré v sebe zahŕňa prvky drsnej chlapkosti, mužnej lyrickosti, zraniteľnej senzitivnosti, pátosu i ci-

vilnosti, ukázal v mnohých ďalších filmoch.

Čítate vôňu muškátov

Preto zrejme aj venovanie knihy znie: „Mojim vnukom, ktorí nemali možnosť poznať svet našej mladosti a ktorými sa z javiska nepamätajú,“ výstižne doplnia v úvode slovami: „...i vám, ak ste si ma už uctili svojím záujmom.“ Vo ôsmich kapitolách sa skôr vracia do sveta detstva a mladosti ako k hereckej práci. „Škoda, že neviem maľovať. Slovom krásu rodného kúta sotva vypoviem...“ začína Štefan Kvietik svoj monológ. A zrazu akoby

som počula jeho nádherný, zamatový hlas. Dojímavé, láskavé rozprávanie o najbližších a Plachtinskej doline... Neskutočne citlivo vyjadruje svoju lásku k starej mame a blízkym. Pre niekoho môžu vyjadrenia pôsobiť chvíľami až pateticky, nie sme dnes zvyknutí na toľkú emotivnosť, ale potom, ak sa necháte vtiahnuť do deja, zrazu priam cítite vôňu muškátov a s úžasom objavujete citlivú dušu herca. Kniha je opakovaný hold rodine, rodičom, starým rodičom, manželke Eve, ale i rodnému kraju, rodákovi a životu. Všetko podčiarknuté formou hercovho monológu.

Vyhýba sa menám

Skúsený publicista Ján Čomaj tak dáva Kvietikovi možnosť vyhnúť sa tomu, o čom hovoriť nechce, čo nepovažuje za vhodné zverejniť, obnažiť rany – či už ide o profesiu alebo súkromie. O niektorých z udalostí pred rokom a po roku 1989 a ich vplyve na svoj život hovorí herec skôr v náznakoch, vyhýba sa menám.

Nie však vyjadreniu názoru. Napríklad pripomína, že i keď herec je v dejinách divadla smietkou, slovenské herectvo bolo napriek tomu v istom čase ozdobou slovenskej kultúry. „A zrazu celú jednu epochu slovenského herectva agresívne a arogantne prekrýva smog sitkovov, reality šou a bezmedznej, globálnej, všadeprítomnej hlúposti...“ Hercov monológ sa končí konštatovaním: „Život sa vlastne nedá opísať. Život sa dá len prežiť.“

Venovanie...

Kniha je plná úprimnosti, ľudskosti a lásky k životu. A čo ma utvrdilo v úprimnosti slov tohto nášho hereckého veľikána, je jeho skromnosť. Po prečítaní prvých strán, ktoré ma dojali k slzám, som sa rozhodla vyjadriť svoj názor na knihu priamo listom Štefanovi Kvietikovi. Vedela som, že ma nesklame. Po pár týždňoch mi prišla jeho odpoveď s poďakovaním a venovaním. Nezabudol priložiť fotografiu zo svojho rodinného albumu, čo si nesmier-

ne vážim a korešpondenciu som si založila do jeho knihy. Aj to svedčí o jeho ľudskosti, skromnosti a veľkosti umelca. Pre mňa bolo čítanie tejto knihy nesmierne zážitkom a čiastočne aj spomienkami na moju starú mamu a detstvo na dedine.

Spracovala Ivona Dobišová
Recenzia Elena Ťapajová
www.litcentrum.sk

Kto to povedal?

Výroky slávnych

„Iniciatívny blbec je horší ako škodca na jedli.“

a) Ujo z horárne

b) Július Satinský

c) Milan Lasica

Správna odpoveď na str. 15.

Popradské pleso a cintorín obetiam hôr

Popradské pleso, kedysi nazývané aj Rybie pleso, sa nachádza v Mengusovskej doline. Je ľadovcového pôvodu a svojou rozlohou je štvrté najväčšie jazero na Slovensku. Neďaleko neho sa nachádza symbolický cintorín – posledná pocta obetiam hôr.

K Popradskému plesu sa dostaneme pohodlne asfaltovou cestou. Keď vyjdeme z lesného porastu, otvorí sa nám pohľad na tatranské štíty. Tieto nás sprevádzajú celou cestou k plesu. Je to jemná oddychová túra so zastavením a občerstvením na chate pri Popradskom plesu. Krásne okolie a cestičky okolo plesa nás privedú aj k symbolickému cintorínu (1525 m). Je to turistami hojne navštevované pamätné miesto pod západnými stráňami Ostrvy, nachádzajúce sa v limbovom poraste. Služí ako pamiatka na všetkých, čo nechali svoje životy vo Vysokých Tatrách a výnimočne i tým, ktorí zahynuli vo svetových horách.

Aj mená našich priateľov

Toho času je tu vyše 160 pamätných tabúl a 50 ručne vyrezávaných drevených krížov. Pôvodne boli pamätné tabule obetí Vysokých Tatier roztrúsené viac-menej na konkrétnych miestach horských tragédií. Výstavba cintorína začala v roku 1936 a verejnosti ho odovzdali o 4 roky neskôr – s mottom „Mŕtvym na pamiatku, živým pre

Spoznaj krásy Slovenska

výstrahu“. Dnes sa o symbolický cintorín stará Správa TANAPu. Pre jeho ďalšie rozširovanie platia z estetických a priestorových príčin teraz už prísne kritériá. Ak budete dobre hľadať, nájdete aj pamätnú tabuľu našich rodákov, ktorí zahynuli v lavíne na Pamíre v roku 1990 – Vlado Dávid, Braňo Valent, Ing. Ján Štefáný. Okrem obdivu krásnej panorámy Tatranských štítov môžete spojiť návštevu Popradského plesa i s tichou spomienkou na našich ro-

dákov, priateľov a známych zapálením symbolického kaňančeka. Zaslúžia si to, lebo milovali hory, prírodu, a zaplatili im krutú daň – svoje mladé životy. Aj keď jeden z nich mi raz povedal, že najkrajšia smrť pre horolezca je v horách, netušil, ako blízko tomu v jeho prípade bude... A keďže sa blíži koniec turistickej sezóny, tento predposledný článok venujem práve im. Verím, že tí, ktorí ste ich poznali, im venujete symbolické svetielko, ktoré zapálite práve

pri ich pamätnej tabuľke, aby nebola v tom množstve tabúl jediná akoby bez spomienky na nich.

Od plesa ďalej

Okrem tejto možnosti vedú od Popradského plesa aj ďalšie turistické chodníky napr. k Hincovým plesám, na Rysy alebo k Batizovskému plesu cez sedlo pod Ostrvou. Tieto sú však už o trochu náročnejšie, a to tak časovo ako aj fyzicky. V týchto dňoch už niektoré

časti chodníkov dokonca pokrýva vrstva zľadovateného snehu, preto sa treba naozaj dobre obuť a byť opatrným. Na budúce si zaspomíname článkom o mojej srdcovke Trangoške a chate Štefáničke pod Ďumbierom. Samozrejme, spomenieme si aj na našich ďalších priateľov a známych, ktorí tak isto milovali hory natoľko, že im obetovali život. Práve tu pod Ďumbierom v Jánskej doline. Ale to už nabudúce...

Ivona Dobišová

Pranostiky

Ľudová predpoveď počasia

Jeseň – Babie leto prináša pekné dni v jeseň.

Október – Keď sa drží list v mesiaci októbri na stromoch pevne, to znamená krutú zimu.

(id)

Čo nás čaká v školskom roku 2012/2013 v materskej škole

V novom školskom roku bolo prijatých 95 detí, z toho je 28 predškolákov. Aj tento raz máme päť tried a pedagogický zbor spolu tvorí desať kvalifikovaných učiteliek. Okrem kvalitného edukačného procesu chceme našim deťom opäť ponúknuť nadštandardné športové a pohybové aktivity.

Vychádzame z toho, že pre dieťa predškolského veku je najzákladnejšou potrebou pohyb. Z tohto dôvodu sme obohatili obsah výchovy a vzdelávania o nové pohybové aktivity, ktoré máme rozpracované v našom školskom vzdelávacom programe pod názvom „Ako sa meníme“. Deti jazdia na dopravných prostriedkoch v areáli MŠ, kamarátia sa s loptou, zúčastňujú sa na zimnej a letnej olympiáde, lopárovačkách. Aktívne sa chceme

opäť zapojiť do športovej olympiády o putovný pohár primátora mesta Banská Bystrica na Štiavnickách a zopakovať si spoločný koncoročný výlet, ako bol v minulom školskom roku do pekného prostredia v Osrblí. Na začiatku septembra k nám zavítali obľúbené poniky a detičky z najmensej triedy „zajačikov“ aspoň zabudli na slzičky, ktoré ich sprevádzali v prvé dni. Slzičky z tvári-

čiek sa postupne stratili a z tried počut detský smiech a spev. Aj tentoraz už od septembra organizujeme v materskej škole zber papiera, ktorý potrvá do konca októbra. Vyzbieraný papier bude hneď vymenený za hygienické vreckovky a toaletný papier, ktorý slúži deťom v MŠ. Každý pondelok a stredú v populudňajších hodinách pracujú deti v krúžku anglického jazyka. Naďalej chceme

podporovať naše mladé talenty a zapájať deti do rôznych súťaží. Naplánovanými akciami – napr. vynášaním Moreny, tvorivými dielňami, poznávaním prírodných a kultúrnych pamiatok – chceme u detí opäť rozvíjať aj regionálnu výchovu. Tešíme sa aj na stretnutie s Mikulášom, vianočnú besiedku, fašiangový karneval, pripomenieme si Deň matiek, Deň rodiny, Deň Zeme – výtvarnou výstavou druhotných surovín, Deň mlieka – syrovou hostinkou, Deň detí, noc v MŠ a rôzne iné aktivity. Do života MŠ chceme zapojiť nielen rodičov, ale aj starých rodičov našich najmenších. Dúfam, že sa nám naplánované akcie vydaria a najdôležitejšie je, aby z nich mali radosť hlavne naši škôlkari. Všetkým deťom z MŠ prajem radosť a spokojnosť a na ich tvárikách veselý úsmev.

**Riaditeľka MŠ
Anna Sojaková**

Okienko Zelenej školy

Priaznivci Hôrky mali možnosť svoju náklonnosť prejavit v sobotu 8. septembra na čistení chodníkov.

Brigádu organizovalo OZ Mestečko a Kolégium Zelenej školy pri ZŠ Sama Cambela za finančnej pomoci na malé občerstvenie od obecného úradu. Veľkú snahu prejavili deti, ktoré tvorili väčšinu brigádnikov. Nejedno prišlo k svojmu prvému mozoľu, ani

netušiac, čo to na ruke má. Pracovali tak usilovne, že nechceli na obed ani odísť, keďže robota ešte nebola dokončená. Súhlasili až po dohode, že chodníky dokončia cez triednické hodiny. Myslím, že by mohli ísť príkladom nejednému dospelému. Veď prechádzať sa po Hôrke alebo si ísť tam zabehať chodíme viacerí.

**Kolégium
Zelenej školy**

Začína to bábkovanim

Už v minulom čísle som v článku „Aj keď pes skalpal, šteniatka sa pretĺkajú...“ (LZ 09) spomínal, že od septembra chcem do lupčianskeho bytia prispieť aj ja, a tak som hneď od začiatku školského roku začal pracovať na prvom „projekte“ – na bábkovom divadle. Ale podme pekne od začiatku...

Ja s kolegom a produkčnou v bábkači na Habakukoch

História bábkového divadla alebo skôr bábkoherectva a bábkarstva sa ťahá už k primitívnym kmeňom, kde sa bábkami zobrazovali rôzne božstvá alebo bábky slúžili ako hračky. Neboli to však bábky, aké poznáme dnes, boli to skôr sochy. Neskôr, v dobách veľkých ríš, sa bábky využívali pri liturgických obradoch, kde väčšinou zobrazovali boj medzi dobrom a zlom. V Česku a na Slovensku bola rozšírená skôr marioneta, ktorú používame aj u nás v Lupči. Používal sa aj tzv. Gašparko, ktorý zobrazoval hrdinu a jeho snahu o oslobodenie národa spod rakúskej moci.

Bábky „hneď od vedľa“

Najbližšie bábkové divadlo sa nachádza v Banskej

Fotka priamo pri práci v Humne

Bystrici. Je to Bábkové divadlo na Rázcestí, ktoré svoju históriu začalo písať v roku 1960. Vtedy síce malo ešte názov Krajské bábkové divadlo, no od roku 1991 sídlilo na rázcestí ulíc Kollárovej a Rudlovskej (odtiaľ pochádza aj názov). V roku 2000 sa presídlilo do zrekonštruovanej budovy vily Dominika, kde má svoje pôsobisko dodnes. V jeho repertoári sa nachádzajú predstavenia nielen pre deti, ale aj dospelých. V čase čítania tohto článku je za nami aj jeden z najväčších festivalov bábkového umenia s názvom Bábkar-ská Bystrica. Festival má za tie roky už svoje meno, kde vystupujú bábkoherci z rôznych kútov sveta a ako zaujímavosť spomeniem, že som po minulé roky pomáhal stavať šapitó aj ja.

Bábky a Lupča

A hua lá, sme naspäť v Lupči. Naše bábkové divadlo vzniklo v roku 2004 ako výsledok projektu „Urobme si divadlo“ s podporou grantu „Hodina deťom“. Najprv sa síce chcela pomocou grantu vybaviť rezbárska dielňa, avšak nutnosť jej výstupov dielne a návšteva známeho herca Paľa Hadača s báb-

kami na jarmoku rozhodla v prospech bábkača. Z peňazí grantu sa nakúpil všetok potrebný materiál a náradie. V Dome remesiel sa otvorili tvorivé dielne na výrobu bábok a so stavbou sa mohlo začať. Premiéra prvého bábkového predstavenia „O Driekynskej skale“ sa konala už v decembri 2004, avšak divadlo sa hralo bez portálu, stáli iba kulisy a herci boli prizvaní. Po dokončení portálu cestoval lupčiansky bábkač z miesta na miesto, spomeniem lodenicu Mlynček, jarmok vo Vlčanoch, ale aj festival Česká Návěst v Dýšinej v roku 2007, kde zaznamenal veľký úspech aj medzi hercami v iných súborov. V tomto období má náš bábkač v repertoári hry O Driekynskej skale, Peniažky, Čertova brada, Vodník a Katarínka, Čarovné gajdy, Ako psiček a mačička pečú tortu (hry sú vypísané v poradí, v akom vznikali), ku ktorým sa čoskoro pridajú ďalšie dve. No na ich názov a dej si ešte chvíľku budete musieť počkať.

Prosba o pomoc

Žiaľ, pre nedostatočné skúsenosti, časovú obmedzenosť a výrobu „na kolene“ chýbajú do dnešných dní bábkaču základné divadelné prvky: opona, šály, sufitá, poriadne horizonty, svetlá, rozličné kostýmy, atď... Už v úvode som naznačil, že by som chcel bábkaču „dopomôcť“ k jeho novému výzoru. Nakúpil sa potrebný materiál a s pomocou kamarátov a ochotných ľudí z Domu

Lupčianske bábky

Moja prvá fotka s bábkami, po mojom prvom predstavení

remesiel sme spoločne začali s „inováciami“. Avšak nie všetko je v našich silách, preto sa obraciam aj na vás, milí Lupčania, s prosbou o pomoc. Stretávame sa každú stredu v Dome remesiel, kde postupne pristavujeme k nášmu bábkaču už spomínané veci. Práce je vyše hlavvy, a tak je každá ruka vítaná. Preto, ak by ste si počas voľných chvíľ našli kúsok času aj na podporu takéhoto dačoho, pokojne sa k nám môžete pripojiť, poprípade pomôcť aj inak. Ak máte skúsenosti so šitím, drevorezbu, maľovaním alebo iným remeslom, ktoré by nám pomohlo, neváhajte a zastavte sa buď osobne alebo mi napíšte na e-mail: vano.roman.sk@gmail.com. Náš tím a, samozrejme, aj budúci diváci a herci vám budú zviazaní. ĎAKUJEME.

P.S: Fotky z prestavby si môžete pozrieť buď na mojom profile na FB Romanko CLR Vaňo, na mojom blogu crlricrli.blogspot.sk alebo na stránke OZ Mestečko www.lupca.sk.

Roman Vaňo a spol.
Foto autor

Podakovanie mladým

Z listov našich čitateľov

Vážení spoluobčania, veľmi ma zaujal článok o vršku Hôrka a slovenskom dvojkríži v poslednom čísle 9. Slovenský dvojkríž bol postavený v r. 1928 pri 10. výročí prvej ČSR. Stavanie dvojkríža bolo uskutočnené na podnet Jána Danku, správcu št. sirotinca na zámku. Ako uvedomelý Slovák chcel povzniesť národne Slovenskú Lupču, ktorá údajne v r. 1918 bola dost pomadařčená.

Pamätám sa na stavbu kríža. Vrch Hôrka bol bez stromov, takže kríž sa tam vynímal. Pri tej slávnosti boli posadené stromy do znakov slávnych rokov 1918 – 1928. Stromy za 80 rokov vyrástli, zatienili ho a dvojkríž nevidieť. Ďakujem mladým Lupčanom, že chcú chybu napraviť a zviditeľniť kríž, veď aj ja sa stále cítim Lupčiankou, keďže som v Lupči vyrástla. Teší ma, že pamiatky starých národovcov obnovíte, lebo tým vstúpujete mladým národné povedomie. Vďaka vám za nápravu.

Darina Čičmanová,
rod. Danková, Bratislava
Foto Archív. G Virága

Rozšírené futbalové spravodajstvo

Vážení fanúšikovia športu, hneď po odohratí niekoľkých kôl futbalovej ligy bolo zrejme, že hráči ani vedenia jednotlivých družstiev si nepripúšťajú žiadne kompromisy o prípadnom zotrvaní družstiev v príslušných súťažiach. Pостоje sú jednoznačné: „Hrať o čo najlepšie priečky v tabuľke.“ Môžeme priebeh súťaže spolu hodnotiť a porovnať predsavzatia s výsledkami. Ako sa darí družstvám v jednotlivých súťažiach?

Družstvo dospelých

Tréner družstva Dušan Mačkovič od začiatku sezóny presadzuje aktívnu hru s vyrovnaným herným výkonom tak, aby sa družstvo vyvarovalo výpadkom počas celého ročníka. Jednou z hlavných podmienok pre naplnenie tejto ambície je mať stabilný a zodpovedný káder.

Darí sa to a medzi hráčmi je vytvorená veľmi dobrá, kamarátska klíma. Treba nám ešte vyriešiť niektoré zbytočné vylúčenia hráčov, ktoré vysokou mierou prispievajú k nestabilite družstva.

4. kolo: ŠK Sásová 26.8.2012

Derby, stretnutie so všetkým, čo k nemu patrí. Dojem zo stretnutia výraznou mierou pokazil výkon rozhodcovskej trojice, ktorej verdikty vzbudzovali údiv u oboch aktérov či už u domácich alebo hostí. Zápas sme nakoniec k našej spokojnosti vyhrali 2:1. Najlepším dôkazom športového ducha boli diskutujúce hlúčky funkcionárov, hráčov a fanúšikov dlho po skončení zápasu. Tešia sa vraj na naše ďalšie stretnutie – v odvete.

5. kolo: Slovan Dudince 2.9.2012

K nášmu súperovi sme cestovali s cieľom bodovať,

na čo sme mali výkonnostné aj tabuľkové predpoklady. Čo však robiť, keď „nemáte deň“ a miesto toho, aby ste po vypracovaných šancách vyhrali, naopak inkasujete. Domácim vyšlo všetko na 110% a zápas nakoniec vyhrali v pomere 3:2.

6. kolo: TJ Partizán Veľká Lehota 9.9.2012

V tomto zápase sme si v žiadnom prípade nepripúšťali nič iné len víťazstvo. Od začiatku sme sa „zahryzli“ do súpera a vypracovali sme si gólových šancí najmenej na dva zápasy navyše. Hostia sa v niektorých momentoch snažili o zlom, ale ich pobyt na našej polovici bol skôr výnimkou. Nakoniec boli veľmi radi, že od nás odišli s lichotivou prehrou 3:0.

7. kolo: OFK 1950 Priechod 1.9.2012

Hneď po domácom zápase sa v klube rozbírala otázka ďalšieho derby, tentokrát v Priechode. Na Priechod vieme zahrať a z toho vyplynula aj taktika, ktorú tréner „predpísal“ hráčom. V zápase nám to vyšlo tak, ako sme si priali, a s kúskom šťastia v druhom polčase sme si mohli pripísať tri body za víťazstvo 2:1.

8. kolo: FK 1928 Jasenie 23.9.2012

Náš súper jeden rok chýbal v 5. lige. Boli sme teda zvedaví, s akým kádom a hrou sa u nás predstaví. Našu opatrnosť zvýšil fakt, že v predchádzajúcich vzájomných zápasoch to bolo vždy len „o chlpa“. Zodpovednosti a křčovitosti sme sa teda nezbavili za celý zápas. Súper veľa nepredviedol a zápas skončil remízou 0:0. Ak chceme bojovať o horné priečky tabuľky, takýto súper by nám nemal robiť problémy. Ale veta, ako sa hovorí: „Lopta je guľatá“.

Družstvo dorastu

Chlapci – dorastenci si pomaly zvykajú na súťaž, a hoci niekedy ich výsledky tomu nezodpovedajú, vidno u nich posun k lepšiemu.

Sme veľmi radi, že sme sa stretli s pochopením aj vo vedení obce a v poslaneckom zbore, ktoré odsúhlasili dofinancovanie nevyhnutných nákladov na činnosť družstva dorastu do konca roka 2012. Touto cestou im aj v mene chlapcov ďakujeme.

4. kolo: Slovan Dudince 26.8.2012

Družstvo súpera sa zo súťaže odhlásilo, preto mali chlapci voľno.

5. kolo: Sítro Banská Štiavnica 1.9.2012

Po „veľkej“ prestávke sme mali nastúpiť oddychnutí a pripravení. No netušili sme, že niektorí kľúčoví hráči strávili noc na „Vatre zvrchovanosti“ a druhý polčas v ich podaní bolo trápenie. Ak bola možnosť „na uterák“ ako v boxe, tak to tréneri určite urobia. Po polčase 0:0 sme prehrali 5:0 a podaktorí boli radi, že sa môžu cestou domov vyspať.

6. kolo: Družstevník Látky 9.9.2012

Prvý z dvoch problémových zápasov doma. Začalo to už pri konfrontácii hráčov pred stretnutím. Až nás zaráža, keď SsFZ dopusti, že chlapca prakticky nevie identifikovať a potom to vyzerá tak, že aj najmenší zo súperov bol oveľa vyšší chlap ako náš najväčší hráč. Budeme asi musieť s rodičmi naordinovať chlapcom halušky, aby sme niekedy popri dorastencoch – valibukoch nevyzerali ako chudobní príbuzní. V hre sme určite neboli horší. Napriek tomu sme po jedinej chybe nezaslúžene prehrali 1:2

7. kolo: Hont. Nemce 16. 9. 2012

Súper, z prvého miesta v tabuľke, budil rešpekt. Chlapci sa nezľakli a držali vyrovnaný priebeh až do 65. minúty, keď bola nezmyslene vylúčená (naraz) dvojica našich hráčov. O tom, že nebolo všetko v poriadku a rozhodca sa snažil pre domácich urobiť nadprácu, svedčí aj fakt, že z lavičky bol vylúčený náš tréner – dovolil si opýtať sa, prečo bol vylúčený hráč. S tak prehnanou reakciou rozhodcu sme sa ešte počas nášho pôsobenia pri mládeži nestretli. Presila urobila svoje a prehrali sme 3:0.

8. kolo: Družstevník Podzámčok 23.9.2012

Na domáci zápas sa naši chlapci dobre motivovali, a keď bolo v 30. minúte prvého polčasu 2:0 pre nás, vyzeralo to na pohodový duel. Žiaľ, súper začal čarovať, a tak postupne premenil svoje tri šance a za pomoci dvoch pokutových kopov (oba boli nariadené správne) sme znovu prehrali 2:3. Tento zápas však bude mať dohru na pôde disciplinárnej komisie, pretože sme zistili, že súper postavil do hry iných hráčov, ako mal, proti čomu sme vzniesli námietku.

Starší a mladší žiaci

Začala sa škola, a tak sa aj naše družstvá starších a mladších žiakov pomaly konsolidujú. Hráčov je pomerne dosť.

Dúfame, že vzniknutá konkurencia ich bude nútiť k zodpovednému prístupu či už v tréningoch alebo v zápasoch.

2. kolo: PS Hlínik nad Hronom 25.8.2012

V prvom domácom dvojzápase sa chceli naše družstvá vytiahnuť a po veľmi dobrom výkone obe vyhrali nad svojím súperom 5:0 (2:0).

3. kolo: Prameň Kovačová 1. 9. 2012

Zápas nepremených šancí – domáci vyťažili z minima maximum. Tak by sa dal charakterizovať zápas starších žiakov proti svojim rovesníkom. Napokon nás na kolena položilo dievča, ktoré nám z ojedinelého protiútoky strelilo víťazný gól. Škoda. Mladší žiaci sa rozišli s remízou 2:2.

4. kolo: ŠKF Kremnica 8.9.2012

Doma chlapci odohrali ťažký zápas, o čom svedčí aj konečný výsledok 4:4. Mladší žiaci znovu vyhrali, tentoraz 2:1.

5. kolo: MFK B. Bystrica 16.9.2012

Ďalší z ťažkých zápasov, ale naši chlapci nesklamali a doniesli zvonku bod za výsledok 0:0. Súper mladších žiakov bol však nad ich sily a prehra 3:6 je zatiaľ najvyššia, akú sme doposiaľ utrpeli.

6. kolo: JUPE B. Bystrica „B“

Dohrávka kola sa konala za krásneho počasia v stredu 26. 9. 2012. Súper sa nedostavil na MFZ v sobotnom termíne, ale tu sa ukázala férovosť nášho klubu, pretože sme súhlasili s preložením na spomínanú stredu. Viac si tíme víťazstvá, dosiahnuté priamo v hre, ako kontumácie. Starší žiaci sa pohrali so súperom na jeho polovici a vyhrali len 3:0 a mladší žiaci dokonca 6:2.

Prípravka

So začiatkom školského roka začala svoju súťaž aj futbalová prípravka. Tá hrá svoje stretnutia formou turnajov za účasti piatich družstiev. Prvý sa hral u nás doma 16. 9. 2012 a zatiaľ druhý 23. 9. 2012. Naše družstvo, ktoré je výrazne omladené a zatiaľ sa ešte len formuje, je v poradí na treťom mieste. (lb)